

Олександр ДЗЮБЛЮК
Тернопільський національний
економічний університет

ПРОБЛЕМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Однією із необхідних умов подолання негативних процесів в економіці України, спричинених дією світової фінансової кризи, слід вважати реалізацію ефективного регулятивного впливу на суб'єктів валютних відносин і зовнішньоекономічної діяльності, що є одним із пріоритетних напрямів ефективної протидії згубним наслідкам глобальної фінансової дестабілізації останніх років. Очевидно, що саме від того, наскільки дієвими виявляться заходи валютного регулювання щодо забезпечення стабільності національної валюти, значною мірою залежать перспективи подальшого економічного розвитку нашої країни і можливості подолання фінансової кризи.

Враховуючи масштаби інтеграції вітчизняного господарства у зовнішньоекономічну діяльність, а також такі внутрішні диспропорції економічного розвитку, як низькі обсяги інвестицій, переважання споживчого кредитування над виробничим, слабкість ресурсної бази банків і її залежність від зовнішніх запозичень, значні масштаби доларизації економіки, стає зрозумілим, що реалізація ефективного валютного регулювання виступає важливим елементом у загальній системі заходів держави щодо забезпечення макроекономічної стабілізації та подолання негативних тенденцій, які були спричинені факторами розгортання світової фінансової кризи. Серед таких факторів можна відзначити: обмеження доступу до зовнішніх ринків капіталу; зниження інтересу інвесторів до вітчизняної економіки; збільшення потреб підприємств у валюті для виконання зовнішніх зобов'язань; наростання девальваційних очікувань; відтік коштів із банківських депозитів; значні коливання курсу гривні на міжбанківському ринку.

Ситуація ускладнюється також вимогами МВФ до України щодо запровадження гнучкого курсоутворення та обмеження втручання Національного банку у формування динаміки валютного курсу. Однак результатом виконання цих вимог і зменшення участі НБУ в операціях на валютному ринку стає лише посилення спекулятивних атак на курс гривні, ще більше посилюючи її девальвацію. При цьому недостатньо правомірними і обґрунтованими видаються позиції прихильників девальвації як засобу стимулювання експорту, а відтак врівноваження платіжного балансу. Адже для України ця теоретична схема виявилася не дієвою, що пов'язано із двома наступними обставинами. По-перше, дефіцит платіжного балансу України в частині товарів і послуг нагромаджувався упродовж декількох останніх років ще починаючи з 2005 року, а девальвація гривні розпочалася у жовтні 2008 р. і головні причини її полягають у невпевненості економічних агентів у здатності центрального банку вживати жорстких заходів із підтримання гривні. По-друге, вже упродовж 2009-2010 рр., незважаючи на значну девальвацію гривні, у динаміці зовнішньоекономічних операцій не спостерігається чітких тенденцій скорочення імпорту і збільшення експорту, натомість скорочуються усі напрями зовнішньоекономічної діяльності. Отже девальвація гривні, яка б мала підвищити цінову конкурентоспроможність національних виробників, суттєвого результату не дала. Адже чим вищий рівень інтеграції національної економіки у світове господарство, тим менша еластичність обсягів імпорту у відповідь на зміну валютного курсу, позаяк зростає частка тих товарів, ввезення яких із-за кордону є об'єктивно необхідним, так як вони не виробляються всередині країни через міжнародний розподіл праці.

За таких обставин спрямованість валютного регулювання Національного банку має перебувати у площині забезпечення довгострокової курсової стабільності і врівноваження кон'юнктури внутрішнього валютного ринку задля мінімізації валютного ризику і зниження рівня невизначеності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Дана стратегічна спрямованість валютного регулювання має передбачати передусім скорочення попиту на іноземну валюту та збільшення її пропозиції, що має бути пов'язано із реалізацією сукупності таких заходів як: запровадження обов'язкового продажу валютної виручки експортерами на внутрішньому валютному ринку; забо-

рона на видачу кредитів в іноземній валюті позичальникам, що не мають валютних доходів; запровадження додаткових обмежень на вивезення капіталів з країни для резидентів - суб'єктів господарської діяльності; обмеження можливостей банків збільшувати процентні ставки за депозитами в іноземній валюті і подальше підвищення норм обов'язкових резервів за такими депозитами; дотримання заборони на використання іноземної валюти для вираження внутрішніх цін на товари; запровадження обмежень на запозичення коштів на зовнішніх ринках господарюючими суб'єктами та зведення до мінімуму практики надання державних гарантій за зовнішніми кредитами; посилення валютного контролю за зовнішньоекономічною діяльністю в частині своєчасного і в повному обсязі повернення валютної виручки; запровадження тимчасових обмежень на величину відкритої валютної позиції для небанківських фінансових інститутів та суб'єктів господарювання нефінансового сектора.

Водночас, потрібно розуміти, що реалізація заходів стабілізації валютного ринку через оптимізацію валютного регулювання НБУ має бути невід'ємною складовою більш широкого кола заходів державної економічної політики, спрямованої не на відновлення попередньої моделі економічного зростання через розширення внутрішнього попиту за рахунок імпортних поставок, а на принципово інших позиціях, пов'язаних із забезпеченням росту виробництва за рахунок зростання продуктивності праці і скорочення виробничих витрат при збільшенні інвестицій в основний капітал.